

НАСЛЕЂЕ

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ,
УМЕТНОСТ И КУЛТУРУ
ГОДИНА I БРОЈ 2 2004

Уредништво: др Слободан Лазаревић, главни и одговорни уредник ■ мр Драган Бошковић, оперативни уредник ■ др Бранка Радовић, Бранка Миленковић, Владимир Ранковић, Маја Анђелковић, Никола Бјелић ■ **Лектор:** Маја Анђелковић ■ **Ликовно-графичка опрема:** Немања Лазаревић ■ **Секретар редакције:** Маја Анђелковић ■ **За издавача:** др Бранка Радовић, декан ■

САДРЖАЈ

РЕЗИМЕИ 7

СТУДИЈЕ

Радомир Батуран

Српско модерно метафизичко песништво или
Међу јавом и мед' сном 21

Душан Радуновић

Бахтинов »лингвистички обрт« 39

Katarina Melić

Milan Kundera et les couvre-chefs de l'Histoire 53

Томислав Павловић

Авангардизам у драмском стваралаштву Харолда Пинтера 65

Слободан Владушић

Између мртве драге и мртвог песника 81

Miodrag Vukčević

Serbisch–deutsche Sprachenkontakte 93

Кајоко Јамасаки

Појава дадаизма у Јапану 103

Маја Анђелковић

Кад Луна предсказује 117

Чедомила Маринковић

Средњовековна музичка нотација као »слика музике«:
Генеза од цртежа ка писму 129

Бранка Радовић

Мит у музици
од мита, преко књижевног текста
до либрета и музичке сцене 137

Veran Stanojević

Les noms de nombre et le syntagme nominal en français 147

ЧЛАНЦИ И ОГЛЕДИ

Лука Прошић

Милан Ранковић, књижевник и естетичар *161*

Тодор И. Подгорац

Истина о Атанасију Николићу један поглед искоса *167*

ПРИКАЗИ

Славко Петаковић

У вртлогу историје *179*

АУТОРИ НАСЛЕЂА *185*

Чувар породичног стабла, 1998.

акварел, дрвена боја,

200 × 150 cm (детал)

РЕЗИМЕИ

SUMMARIES

СРПСКО МОДЕРНО МЕТАФИЗИЧКО ПЕСНИШТВО ИЛИ МЕЂУ ЈАВОМ И МЕД' СНОМ

Резиме

У овом одломку из необјављене студије о српском метафизичком песништву од Растка Немањића до Растка Петровића говори се само о строго бираним метафизичким песмама тринаест српских модерниста: Лазе Костића, Војислава Илића, Алексе Шантића, Милана Ракића, Војислава Илића – Млађег, Велимира Рајића, Милоша Црњанског, Владислава Петковића – Диса, Димитрија Митриновића, Живка Јевтића, Милутина Бојића и Момчила Настасијевића. Изостављене су метафизичке песме Јована Дучића и Растка Петровића јер им је аутор раније посветио засебне књиге. Писац ове студије строго се држао два критеријума: *естетској* и *метафизичкој* и од њих ни из којих разлога није одступио. Отуда он не говори о многим добрим српским модернистима, јер нису метафизични, а бави се неким скоро заборављеним српским песницима из ове епохе. Због строгости при избору, аутор говори о малобројним, успешним метафизичким песмама наведених песника.

Radomir Baturan

SERBIAN MODERN METAPHYSICAL POETRY OR BETWEEN REALITY AND DREAM

Resume

This segment, from the unpublished study of Serbian Metaphysical Poetry from Rastko Nemawic to Rastko Petrovci, deals with meticulously chosen metaphysical poems from thirteen Serbian Modernist poets: Laza Kostic, Vojislav Ilic, Aleksa Santic, Milan Rakic, Vojisla Ilic (the younger), Velimir Rajic, Milos Crwanski, Vladislav Petkovic-Dis, Dimitrije Martinovic, Zivko Jevtic, Milutin Bojic and Momcilo Nastasijevic. Poems of Jovan Ducic and Rastko Petrovic are not included here since there are already two books by Radomir Baturan dedicated solely to their work (Jovan Ducic – *Istine*, *Otkrovenja Rastka Petrovica*) where the entirety of their writing is covered in more detail.

The writing and selections in this study are based on two principles: aesthetics and metaphysics. Hence, many renowned Serbian Modernist poets are not in-

cluded, specifically authors who did not delve into metaphysics. However, some less known, sometimes almost forgotten authors of this epoch are discussed in greater lengths since their work covered both principles. Due to the thoroughness and dedication in poem selection the author discusses only few successful metaphysical poems.

Душан Радуновић

**БАХТИНОВ
»ЛИНГВИСТИЧКИ ОБРТ«**

Резиме

У овом раду аутор приступа питању о структурној подударности између раног, етичког корпуса мисли руског мислиоца Михаила Бахтина и нешто каснијих, лингвистичких радова овог аутора. Основна теза своди се на постојање чврсте концептуалне везе између поменутих фаза Бахтиновог стваралаштва. Теоријска комплементарност исходи из једног броја философских опредељења која је Бахтин усвојио још у једном од својих најранијих списа под називом *Ка философији поштуика*. Наиме, иако је крајем двадесетих година изабрао лингвистику за поље свог интелектуалног деловања, Бахтин никада није напустио фундаменталне увиде које је усвојио у раним, формативним годинама свог стваралаштва. По нашем мишљењу, начело Бахтиновог *Weltanschauung*-а чини увид у динамичку и догађајну природу света и активну, и штавише, конститутивну улогу субјекта у том свету: сви аспекти Бахтинове и Волошиновљеве идеје говорне комуникације суштински почивају управо на тим философским претпоставкама.

Dušan Radunović

**BAHTIN'S
»LINGUISTIC TURNAROUND«**

Summary

In this work, the author approaches the question of structural resemblance between the early, ethical corpus of thoughts of the Russian Mihail Bahtin, and his subsequent linguistic works. The main thesis is, that there is a firm conceptual link between the two above-mentioned phases of Bahtin's creative activity. This theoretical complementarity comes from a number of philosophical choices ad-

opted by Bahtin in one of his earliest works, a text titled *Towards a Philosophy of Procedure*. Namely, although in the late 1920s he chose linguistics for his intellectual field of work, Bahtin never abandoned the fundamental insights which he gained in the early, formative years of his creative work. In our opinion, the principle of Bahtin's *Weltanschauung* is an insight into the dynamic, event-dominated nature of the world, and, especially, into the constitutive role of subject in such a world: all aspects of Bahtin's and Voloshinov's ideas about speech communication are essentially based on these philosophical assumptions.

Katarina Melić

MILAN KUNDERA ET LES COUVRE-CHEFS DE L'HISTOIRE.

Summary

La problématique de la mémoire et de l'oubli se trouve au centre de la plupart des oeuvres de Milan Kundera. Elle acquiert une dimension plus profonde dans les romans que Milan Kundera écrit après son départ en exil. Dans les deux premiers romans écrits en exil, *Le livre du rire et de l'oubli* et *L'insoutenable légèreté de l'être*, l'image centrale et ambiguë du problème existentiel de la mémoire est celle d'un chapeau. Comme nous allons le voir dans cette étude, ces chapeaux représentent le plus la tension entre la mémoire et l'oubli, et de là, de l'Histoire.

Катарина Мелић

МИЛАН КУНДЕРА И СЕСИРИ ИСТОРИЈЕ

Резиме

Проблематика меморије и заборава присутна је у скоро свим делима Милана Кундера. Она добија дубљу димензија у романима написаним након Кундериног одласка у изгнанство. У прва два романа написана у изгнанству, *Књига смеха и заборав* и *Нејодношљива лакоћа постојања*, Кундера путем мотива сесира прилази егзистенцијалном проблему меморије и заборава. Као што ћемо видети у овом раду, мотив сесира најдубље приказује тензију између сећања и заборав, односно Историју.

Томислав Павловић

АВАНГАРДИЗАМ У ДРАМСКОМ СТВАРАЛАШТВУ ХАРОЛДА ПИНТЕРА

Резиме

Анализа авангардизма у драмама Харолда Пинтера била би некомплетна без осврта на извесне његове ставове који, иако давани спорадично и у веома неформалном тону, представљају неку врсту његове имплицитне поетике. На тај начин је Пинтер публици представио читав комплекс тема које су га заокупљале и постале предмет уметничке обраде. Иако поменути ставови не могу бити универзални кључ за разумевање изузетно сложеног Пинтеровог опуса, они у знатној мери олакшавају разјашњавање елемената авангардизма и у другим аспектима Пинтеровог дела укључујући и њихово дистингирање од традиционалних елемената који су такође присутни у Пинтеровој авангардној трагикомедији.

Tomislav Pavlović

AVANTGARDISM IN THE DRAMATIC WORKS OF HAROLD PINTER

Summary

The analysis of the elements of avant-garde in the plays of Harold Pinter would be incomplete without reference to some of his attitudes which although expressed sporadically and in a rather informal tone represent some kind of his implicit poetics. Thus Pinter introduced to his audience a variety of themes that occupied his attention and became the object of his artistic treatment. In spite of the fact that these attitudes cannot be a universal key to the understanding of Pinter's complex plays, they facilitate considerably the exegesis of the elements of avant-garde in the other aspects of Pinter's work and their distinguishing from the traditional elements also inherent in Pinter's tragicomedy.

ИЗМЕЂУ МРТВЕ ДРАГЕ И МРТВОГ ПЕСНИКА

Резиме

Текст се бави Миљковићевом реинтерпретацијом романтичарско–симболистичке тематизације мотива »мртве драге«, пратећи на који начин песник атрибуте песничког субјекта (моћ слутње, моћ синтезе супротности) преноси на саму песму. Препознајући у мотиву »мртве драге« оно место где се радикализује моћ песничког субјекта, Миљковић ће покушати да управо тематизујући овај мотив покаже драматичну превоћ песме у односу на песнички субјект.

Slobodan Vladušić

BETWEEN THE DEAD SWEETHEART AND DEAD POET

Summary

The text deals with Miljković's reinterpretation of romantic-symbolistic thematization of the motive of the dead beloved person (in Serbian, *mrtva draga*, »dead sweetheart, female«), observing how the poet transfers the attributes of poetic subject (power of having an inkling, an apprehension, and the power of making a synthesis of opposites) to the poem itself. Recognizing in the motive of »dead sweetheart« the place where the power of the poetic subject is radicalised, Miljković will attempt to show, exactly by thematization of this motive, the dramatic superiority of poem over the poetic subject.

Miodrag Vukčević

SERBISCH–DEUTSCHE SPRACHENKONTAKTE

Zusammenfassung

Unter den sprachlichen und kulturellen Einflüssen, die auf das serbische Sprachgebiet eingewirkt haben, lässt sich der Einfluss des deutschsprachigen Gebietes heute vielleicht nicht mehr so offensichtlich wahrnehmen. Und doch lassen sich Spuren wiederfinden, die ein Erbe aus der deutschen Sprache erkennen lassen, wobei sich dann die Frage nach dem Einfluss der serbischen Sprache auf die deutsche stellt. Ein lebendiger Austausch ist aus dieser Perspektive betrachtet

noch geringer, und nur schwer zu beschreiben. Gleichwohl kann man in beiden Kulturkreisen noch so manche Spur aufnehmen, und dass vor allem bei Philologen und Dichtern, die sich über die Nachbarschaft und über den unmittelbaren Kontakt der zwei Sprachgruppen durch die jeweils benachbarte Kultur in ihrem literarischen Werk beeinflussen ließen. Da in Serbien die deutschen Lehnwörter hauptsächlich im nordwestlichen Teil, in der Vojvodina gebraucht wurden, hier die ersten Schulen mit ihrer Arbeit begannen, kann davon ausgegangen werden, dass der kulturelle und bildende Einfluss der angesehensten serbischen Intellektuellen im 18. und 19. Jahrhundert ebenfalls eine entscheidende Rolle gespielt hat, berücksichtigt man den Umstand, dass diese sich auf dem deutschsprachigen Boden heranbildeten. Eine der Aufgaben für die gegenwärtige sprach- und literaturwissenschaftliche Forschung wäre damit beispielsweise eine vergleichende Untersuchung der Ergebnisse aus der Arbeit Jacob Grimms und Vuk Karadžićs, die sich, unter den damals herrschenden geschichtlichen Umständen und der gesellschaftlichen Lage des jeweils eigenen Volkes, zur gleichen Zeit einer Systematisierung und Normierung der jeweiligen Muttersprache hingaben. Die daraus gewonnenen Erkenntnisse würden gewiss Erfahrungswerte der jeweils benachbarten Sprachgemeinschaft vermitteln und den heutigen Integrationsprozessen in Europa vielleicht entgegen kommen.

Миодраг Вукчевић

СРПСКО–НЕМАЧКИ ЈЕЗИЧКИ КОНТАКТИ

Резиме

Ако посматрамо говорно подручје српског језика кроз историју, германизми можда нису толико присутни процентуално, што, међутим, не значи да је њихов утицај на српски пропорционалан томе. Па, како и данас још наилазимо на језичке остатке германског порекла, тако се истовремено поставља питање утицаја српског језика на немачки. Посматрано из тог угла, интеракције, штавише, још су мање, тако да једва могу да се запазе и на описној равни. Но, непосредно суседство и контакти који из тога произилазе, оставили су своје трагове, пре свега видљиве код филолога и код књижевника, који су себи дозволили да језик суседне културе изврши утицај на њихово књижевно стваралаштво. Германизми су коришћени углавном у северозападним деловима Србије, у Војводини, а неки од њих, дакако, на целом говорном подручју српског језика. Један од разлога је свакако културни и просветитељски утицај наших најугледнијих интелектуалаца из 18. и 19. века, који су се

образовали на немачком говорном подручју. Задатак који из тога произилази, јесте да се у једном компаратистичком поступку истраже резултати рада Јакоба Грима и Вука Караџића, на пример, који су у исто време, понесени друштвеним положајем сопственог народа, стварали како језички тако културни норматив, ослањајући се на искуство суседне говорне заједнице, што би данас могло донекле да допринесе процесима интеграције у Европи без граница.

Кајоко Јамасаки

ПОЈАВА ДАДАИЗМА У ЈАПАНУ

Резиме

Овај рад се бави преношењем и рецепцијом дадаизма у јапанској књижевности. Први чланак о дади у листу *Jorozu Choho* из 1920. године привукао је пажњу јапанских интелектуалаца, међу којима су Ђ. Суџи и Р. Каваџи. Дада ће бити прихваћена не само као нови књижевни поступак већ и као нова филозофска мисао која тежи ка нихилизму. Песник Шинкиџи Такахаши, приметивши будистичке елементе у овом покрету, почео је да пише дадаистичку поезију која у себи има аутохтони источњачки дух. Покрет *Ново чуло* (1925), група младих писаца међу којима су Р. Јокомиси и Ј. Кавабата, створио је нови стил инспирисан дадаистичким писцем П. Мораном.

Kayoko Yamasaki

DADAISM IN JAPAN

Summary

This paper deals with the transfer and reception of Dadaism in Japanese literature. The first article about Dada, in the newspaper **Yorozu Choho** in the year 1920, attracted the attention of Japanese intellectuals, among whom were Jun Tsuji and Ryuko Kawaji. Dada was to be accepted not only as a new literary procedure, but also as a new philosophical thought, with a tendency towards nihilism. The poet Shinkichi Takahashi, noticing Buddhist elements in the Dadaist movement, started himself to write Dadaist poetry, but with an autonomous Eastern spirit. The movement *New Sense* (as in: the new organ of sensing) in the year 1925, including the writers R. Yokomitsu and Y. Kawabata, created a new style, inspired by Dadaist writer P. Morand.

Маја Анђелковић

КАД ЛУНА ПРЕДСКАЗУЈЕ

Резиме

Рад се бави средњовековном гатарском врстом, познатом под називом луновник. Луновник има за циљ да предсказује будућност у односу на утицај Месеца. Овом приликом смо приредили за штампу и превели на савремени српски језик српски препис луновника из 15. века који се чува у Државној библиотеци у Москви.

Maya Anđelković

WHEN LUNA FORETELLS

Summary

The work deals with a medieval form of fortune-telling, known as *lunovnik* («the Moon book»). *Lunovnik* attempted to predict future from the lunar influence. This time we arranged for print, and converted into modern Serbian language, a Serbian copy of a 15th century *lunovnik* now kept in the State Library in Moscow, Russia.

Чедомила Маринковић

СРЕДЊОВЕКОВНА МУЗИЧКА НОТАЦИЈА КАО »СЛИКА МУЗИКЕ«: ГЕНЕЗА ОД ЦРТЕЖА КА ПИСМУ

Резиме

У раду се разматра могућност интердисциплинарног приступа развоју западне средњовековне музичке нотације са становишта визуелних уметности. Полази се од претпоставке да је првобитни нотни запис био миметички по карактеру јер је представљао одраз херонимијске линије коју је током извођења музике у ваздуху остављала рука диригента. Развој нотног записа осим структуралних промена у ликовном пољу и самој музици имао је и шире културне импликације.

MEDIEVAL MUSICAL NOTATION AS A »PICTURE OF MUSIC«: EVOLVING FROM DRAWINGS TO AN ALPHABET

Summary

The article deals with the development of western musical notation as a visual phenomenon. It assumes that the very first steps of this development were in fact mimetic and that this situation changed after the introduction of first line. Beside structural changes within the visual field, as well as in the structure of music itself, this development led to some wider cultural implications.

Бранка Радовић

МИТ У МУЗИЦИ ОД МИТА, ПРЕКО КЊИЖЕВНОГ ТЕКСТА ДО ЛИБРЕТА И МУЗИЧКЕ СЦЕНЕ

Резиме

Однос књижевности и музике показан је на примеру мита и митског феномена који је у музици најбоље и најбогатије развијен у миту о Орфеју и у опери као синтетичком жанру чији либрето директно и дугује – писаној речи.

Пропраћене у историјском току, од настанка Монтевердијеве, преко Глукове опере до савремених страних (Стравински) и домаћих дела од којих се нека најновија заснивају на миту (Ања Ђорђевић, *Нарцис и Ехо*) развија се теза о утицајима, интеракцијама међу уметностима, сродностима и међузависностима као почецима размишљања на тему односа књижевности и музике.

Branka Radović

MYTH IN MUSIC FROM MYTH, THROUGH LITERARY TEXT, TO LIBRETTO AND MUSICAL SCENE

Summary

The relationship between literature and music is demonstrated at the example of myth and mythical phenomenon, which is, in music, developed in the best and

richest way in the myth of Orpheus and in opera as a synthetic genre whose libretto is directly indebted to the written word. Seen in the historic flow, from the appearance of Monteverdi's opera, through Gluck's, to modern non-Serbian (Stravinski) and Serbian works, some of the most recent of them being based on myth (Ana Đorđević, **Narcisus and Echo**), here develops a thesis about influences, interactions, and interdependence among arts, as a start of contemplation about the relationship of literature and music.

Веран Станојевић

КАРДИНАЛНИ БРОЈЕВИ И НОМИНАЛНА СИНТАГМА У ФРАНЦУСКОМ

Резиме

У овом чланку покушавамо да идентификујемо категорију кардиналних бројева у француском у оквиру класе неодређених детерминаната, и то на нивоу номиналне синтагме. Међу синтаксичким својствима која смо узели у обзир, само три карактеришу кардиналне бројеве и само њих у скупу детерминаната. То су: могућност модификације изразом *en tout* и употреба са компаративним изразима *plus de* и *moins de*. Ако претпоставимо да је примарна функција поменутих израза поређење два скупа, лако је објаснити зашто су уз њих искључени остали типови детерминаната. Једини су, наиме, кардинални бројеви у стању да прецизно укажу на број елемената релевантног скупа који номинална синтагма уводи у дискурс. Тако, уколико овај скуп има *n* елемената, изрази *plus de*, *moins de* и *en tout* указују да мора постојати скуп који има више од *n*, мање од *n* или тачно *n* елемената. Употреба било ког другог детерминанта уз изразе *plus de*, *moins de* и *en tout* неспојива је са претпостављеном компаративном функцијом ових израза.

Veran Stanojević

CARDINAL NUMBERS AND NOUN PHRASES IN FRENCH

Summary

In this paper, we are trying to identify the category of cardinal numbers in the French language, within the class of indeterminate determinants, at the level of noun phrases (nominal phrases). Among the syntactic characteristics that we took

into account, only three characterize the cardinal numbers, and cardinal numbers only, in the set of determinants. The three are: possibility of modification with the expression **en tout**, and, the usage with the comparative expressions **plus de** and **moins de**. If we assume that the primary function of the above-mentioned expressions is to compare two sets, it is easy for us to explain why other types of determinants have been excluded from them. Namely, only the cardinal numbers are able to point out, precisely, how many elements there are in a given set which is being introduced into the discourse by a noun phrase. Therefore, if the set has n elements, the expressions **plus de**, **moins de** and **en tout** indicate that there must be a set that has more than n , less than n , or exactly n elements. The use of any other determinant with the expressions **plus de**, **moins de** and **en tout** would be incompatible with the assumed comparative function of these expressions.

Лука Прошић

**МИЛАН РАНКОВИЋ,
КЊИЖЕВНИК И ЕСТЕТИЧАР**

Резиме

Овде сам издвојио једно питање, то је питање двојности, наиме теоријског и књижевног »плана« у стваралаштву Милана Ранковића. То је карактеристично скоро за сваког писца, посебно за писце модернијег времена, да имају те планове. Али, у неком смислу, ако се има у виду стварање у Србији и Југославији, тај теоријски и књижевни план је код М. Ранковића изразитији него код других. Битније је, наравно, унутрашње прожимање тих планова и откривање тога што би се могло назвати унутрашњом формом код сваког писца, па и код М. Ранковића. А тај прболом опседао је и старе писце и филозофе.

Luka Prošić

**MILAN RANKOVIĆ,
WRITER AND ESTHETICIAN**

Summary

Here I singled out one question, that of duality, namely, the theoretical and the literary level in the work of Milan Ranković. This, the presence of such two levels, is characteristic for almost every writer, particularly in modern times. But, in Ser-

bian and Yugoslav context, the duality is rather more expressed in M. Ranković than in others. Of greater importance is, of course, how the two levels interpenetrate, and how we can discover the »inner form« (if may so call it) in any writer, M. Ranković included. This problem occupied the writers and philosophers in old times, too.

Тодор И. Подгорац

ИСТИНА О АТАНАСИЈУ НИКОЛИЋУ ЈЕДАН ПОГЛЕД ИСКОСА

Резиме

Рад је написан поводом првих оцена недавно објављене *Аутобиографије* Атанасија Николића. У раду се истиче да се Крагујевац, у коме је Атанасије био и први ректор тек основаног Лицеја, није довољно и на адекватан начин одужио овом човеку, који је играо важну улогу како у просветном и културном тако и у привредном и политичком животу оновремене Србије. Атанасије Николић је у много чему остао прећутан у 20. веку. У истраживању живота и рада овог знаменитог Србина, његова *Аутобиографија* је прво и незаобилазно штиво.

Todor I. Podgorac

THE TRUTH ABOUT ATANASIJE NIKOLIC – A SLANTED LOOK

Summary

As a reaction to the first reviews of the newly published *Autobiography* of Atanasije Nikolić, this paper points out that Atanasije was, among other things, the first dean of the Licej (Lyceum, academy) when it was founded, and that the city of Kragujevac has not yet acknowledged sufficiently, nor in the right manner, the contributions of this great man, who had a prominent role in the educational, cultural, economic and political life of Serbia in that era. Atanasije Nikolić remained largely unmentioned in the 20th century. For a research of the life and work of this outstanding Serb, his *Autobiography* is the first, essential source.

Добри дух породице, 2004.

кинески туш, акварел, дрвена боја.

200 × 157 cm (детал)

